

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dissertationes De Actibus Humanis

Karchne, Simon

Augustæ Vindelicorum & Græcensis, 1716

§. IV. De libertatis activæ dependentia ab usu rationis; ubi de hujus varietate: & incidenter, an cum originali stet peccatum veniale solum, & quâ pœnâ hoc foret punibile?

urn:nbn:de:hbz:466:1-39981

S. IV.

De libertatis activæ dependentia, ab usu rationis: ubi de hujus varietate: & incidenter, an cum originali stat peccatum veniale solum, & quâ pœnâ hoc foret punibile?

465. Cùm libertas dependeat necessariò ab usu rationis, & pro hujus variatione necesse sit variari libertatem, ita ut si usus rationis sit imperfectus, etiam libertas sit imperfecta, & insufficientis ad culpam lethalem, ac meritum condignum vitâ aternâ, ut infra patebit suo loco de actibus meritorijs; si autem sit perfectus, ac plenus, pariter libertas sit perfecta, & plena, utilissima sane erit præsentis tituli discussio.

Ex ejus enim decisione patebit, quodnam sit subjectum remotum, proximum enim subjectum juxta superiorem §. est sola voluntas, remotum verò est homo, in quonam autem statu, & ætate debeat esse homo, ut sit subjectum aptum voluntatis proximè Indifferentis, seu liberæ, hîc decidendum est.

Nomine usûs rationis intelligitur id, quod ex parte Intellectûs præsupponitur, ut possit exerceri liberum arbitrium, ac haberi formalis libertas.

Advertendum insuper, quod liber, seu plenus, ac solutus rationis usus stare non possit cum ligata libertate contra Perer. *lib. de Observat. Somniorum quest. 9.* putantem, quòd libertas ultra plenum rationis usum addat plenam om-

nium sensuum, ac potentiarum solutionem. Hinc etsi fateatur in somno communiter dari plenum rationis usum, negat tamen dari libertatem.

Contra quem arguitur, quòd sensuum solutio, id est, quòd sensus sint expediti ad suas functiones, nihil conducit ad libertatem, si ijs non solutis habeatur plenus usûs rationis, ab hoc enim immediatè libertas dependet, estquè connectio inter rationis usum, & libertatis exercitium ergo libertas nequit esse ligata, seu impedita, dum usûs rationis est perfectè expeditus.

466. Quæres igitur primò, quid sit usus rationis, sive status ille, in quo homo dicitur pollere usu rationis. Respondeo primò contra Angestum *lib. 1. de Virtut. cap. 9. documento 10.* status usûs rationis non est ille, in quo homo habet aliquos actus Intellectûs, & consequenter voluntatis. Ratio, quia etiam amentes dormientes, & ebrij habent aliquos actus tum Intellectûs, tum voluntatis, quin sint in statu usûs rationis.

Respondeo secundò, ad usum rationis non est satis hominem ratiocinari contra Salas. *1. 2. tract. 1. D. 5. nu. 13.*

Ra-

Ratiò, quòd etiam ebrij, amentes, & somniantes ratiocinentur non rarò, & tamen carent usu rationis, ut nec venialiter peccare possint, ita Vasq. 1. 2. D. 35. num. 17. & D. 249. cap. 1. testaturque Raynaud. se habere experito Mathematico, qui in somno de sua Mathesi plura demonstrativè concludenti si adstantes negarent consequentiam, optimè confirmabat, & ad sua principia revocabat conclusionem: ad quod est sufficiens pura terminorum ac præmissarum apprehensio inferens puram consequentis apprehensionem, ut puravit cit. Salat.

Respondeo Tertio cum Raynaud. *Discipl. Moral. Diss. 2. num. 166.* hominem tunc plenè, ac perfectè esse in statu usus rationis, quando exercere potest perfectos, ac operosissimos discursus; id autem contingit, quando sensus Internus ita est expeditus, ut per ordinatam Phantasmatum formationem sine confusione, ac imperturbatè potest intellectui deservire, qualiter in somno &c. nequit præstare, quia tunc sensus Internus vaporum copia obfuscat nequit perfectè fungi suo munere, ergò nec intellectus utpote in via dependens ab usu Phantasmatum in suis operationibus, præsertim difficilioribus potest expeditiorem aciem mentis, quæ languet in pueritiâ, amentia, ebrietate, & somno.

Contra hoc ob stare videtur, quòd Intellectus in somno saepe judicet moralem turpitudinem actus, & ex illa iudicata resistat voluntas consentire, uti constat experientia in timoratis conscientijs, sic D. Xaverius dormiens turpi delectationi resistit, non ex alio motivo, quàm ex

honestata opposita, quam vigilans amabat, aut ex turpitudine delectationis Carnalis, quam horrebat.

Respondeo cum Raynaudo in dormientibus, aut non dari Judicium de objecti indifferentia, aut si datur de parte utraque contrarietatis, nempe de honesto, & inhonesto, illud est valde languidum, ac non sufficiens, ut possit deliberatè procedi; mens enim è torpore, quo in somno premitur, invalido risu se attollens, illico concidit, relabiturque in pristinum statum, uti experientia docet, & ideo est signum defuisse eam mentis firmitatem, quæ poscitur, ut singula congruè possint pensari, ac circa ea deliberatè procedi.

Ex his conficitur definitio status usus rationis, quod sit *capacitas ferendi iudicium constans, & firmum*, id est, humano modo deliberatum de objecti bonitate, & malitia oppositi, aut de objecti bonitate propter se, & meliorum propter illud. Quapropter immeritò, ac non satis cautè Joan. Pont. D. 63. num. 52. revocat in dubium, an dormientes sufficiente libertate ad peccandum polleant.

467. Quæres 2. Quo tempore primum illucescat usus rationis, & an totus simul consummetur? Respondeo ad primum et si communis sit opinio usum rationis illucescere, & exinde libertatem incipere sub completum ætatis septennium, Sanch. lib. 1. de Matr. D. 16. num. 2. id tamen non contingere æquivaliter in omnibus, sed pro diverso Corporis dispositione, tardiùs in his, in alijs verò citiùs oritur, ut quotidie experimur, præsertim in Regionibus calidioribus v. g. apud

apud Italos, Hispanos, è contra tardiùs in rigidioribus: sicut fructus terræ longiore tempore egent, ut maturecant in his, quàm in illis.

Circa secundum Vasquez *Citatus* D. 149. cap. 1. cum Victoria putat totum simul consummari, proinde usus rationis sufficiens ad veniale dari non possit, quin hoc ipso etiam detur sufficiens ad mortale, favet apertè S. Th. 1. 2. *quæst.* 89. *art.* 6. in *Corp.* asserens parvulum excusari à peccato veniali, quoties defectu usus rationis excusatur à mortali. Ratio Victoriæ est quod peccata mortalia, ut homicidium, perjurium &c. sint notiora, quàm venialia, ut verbum otiosum, mendacium &c. ergo si detur sufficiens usus rationis ad peccandum venialiter, eo ipso, & à fortiori datur sufficiens ad peccandum mortaliter.

Ratio Vasq. quòd si homo potest sufficienter deliberare, seu consultare de culpâ ex veniali ex objecto, non potest non etiam judicare de mortali, dum ejus materia occurrit. Fatetur tamen, quòd non possit simul judicare de omni mortali, & de omni veniali, quia quædam ex venialibus sunt notiora, quàm aliqua mortalia, & vicissim quædam mortalia, sunt notiora venialibus.

Respondeo ad secundum negativè contra Citatos: probatur usus rationis non consistit in indivisibili, est enim in uno dimidiatus, & imperfectus, ut in semisopitis, & in iisdem plenè vigilantibus plenus, ac perfectus; ergo etiam in eodem homine propter ætatem fieri potest, ut citiùs illucescat usus rationis imperfectus, quàm perfectus propter insuffi-

R. P. Karch. Diff.

cientè organorum dispositionem, quæ oritur ex copiâ humorû, qui cerebro inatant.

Respondeo ad primum argumentum contrariæ sententiæ Negando consequentiam, quia quòd mortalia, seu materiæ graves sint notiores, quàm veniales, sequitur solùm facilius in illis, quàm in his apprehendi, ac judicari malitiam, quæ sufficiat, ad levem culpam, secùs quòd faciliùs in gravibus tota gravitas objecti proponatur, aut æquè facilè, ac levitas; sicut habenti oculos hebetes, faciliùs objicitur mons eminus positus, quàm collis in eadem distantia situs, at inde non rectè concluditur, quod videat is montem tantum, quantum est, & re ipsa apparet oculis acutis. Ex hoc.

Respondeo ad secundum distinguendo secundam partem antecedentis, non potest non etiam judicare de mortali secundum totam suam gravitatem, dum occurrit ejus materia nego antecedens, secundum id, quantum sufficit ad culpam venialem concedo antecedens.

468. Quæres tertio, an possit homo pollere pleno usu rationis circa unam materiam moralem, estò non polleat circa aliam.

Victoria apud Sanch. D. 8. *nu.* 22. negat Sanch. verò *num.* 23. experienciâ, ratione, ac autoritate medicorum inductus affirmat, cum quo Respondeo affirmativè, quia potest quis esse liber in una materia morali, & non in alia, imò etiam in eadem respectu diversorum actuum, sic actus primò primi sunt nobis necessarij, at secundò primi etiam circa objectum idem sunt liberi: & Christus necessariò dependentèr à visione beatificamavit DEUM, liberè verò dependentèr à sci-

Y Y

à sci-

à scientia infusa, ergo potest idem homo in una materia morali habere libertatem, quin habeat in alia, sed deliret; potest enim ex vehementi imaginatione provenire delirium, ita ut ab ea dependeat in fieri, & conservari in certa materia, quin adsit similis imaginatio in alia materia aut potest quis ita in certa materia esse affectus, ut quoties de ea cogitat, talis affectus ita afficiat imaginativam, sicut afficit vehemens passio eripiens usum rationis, si enim ex turpi cogitatione & inde consequente appetitu in corpore excitatur alteratio, eadem verò comprimitur, dum evanescit cogitatio, cur non ex cogitatione de certo objecto oriri queat mentis everfio absque eo, quod evertatur circa alia objecta defectu dispositionis. P. Sanch. est testis oculatus de pastore, hunc in reliquis omnibus habuisse usum rationis, scivisseque mysteria Trinitatis, ac Incarnationis pro captu suo, & quantum erat necessarium pro usu Sacramentorum, quæ frequentabar, in hoc uno delinabat, quod timeret, nè cogeretur monachum induere: unde rogabat sibi dari Chirographum quo assicuraretur se nunquam compellendum ad monachatum.

Dices cum Victoria: principia universalialia moralia sunt æquè applicabilia circa omnes materias morales, ergo si est quis dispositus ad applicanda ea in una materia morali, etiam est dispositus in alia quavis.

Respondeo nego consequentiam, cujus falsitatem monstrat exemplum proximè allatum, & alia plura apud Sanch. nam pro diversitate impressæ imaginationis, diversa oritur alteratio, consequen-

ter dispositio, atque adeò contingit, licet ductum, aut Consilium peritorum sequatur in una materia, non in alijs consultandis.

Concluditur ex præmissis discursu eundem hominem posse mereri, aut demereri in una materia, quin sit capax meriti, ac demeriti in alia, ita Sanch. n. 24.

469. In fūrno cum communi Theologorum, inter quos Vasq. cap. 2. contra Vict oriam aliósque Thomistas. Amicum de Actib. Hum. D. 23. num. 257, ex S. Th. 1. 2. quæst. 89. art. 6. posse esse peccatum veniale solum cum originali, quia per num. 467. prius potest illucescere usus rationis sufficiens ad veniale, antequam illucescat, sufficiens ad mortale; quid vetat in tali homine infidelitate primum peccatum veniale solum cum originali.

Respondebis cum Thomistis duo obstare Primum est, quod homo primo tempore, seu instanti usuratio, nis habeat præceptum se convertendi ad finem ultimum, nempe ad DEUM per actum amoris; si se convertit delectabile originale ante omne veniale, si se non convertit peccat mortaliter, proinde nunquam stabit veniale solum cum originali. Alterum est, quod decedens in originali cum solo veniali nullum haberet locum suæ pœnæ; non Infernum, quia hic est pro mortalibus personalibus; non Purgatorium, quia in eo recipiuntur soli amici DEI; non Limbum utpote destinatum pro solo originali; non finem Abrahamæ, nam hic erat locus pro solis iustis purgatis à suis peccatis ante passionem Christi.

Respondeo ad primum tale præceptum

ceptum gratis asseri, esseque contra praxim fidelium non instituentium pueros de ejus obligatione, estque ejus observantia moraliter impossibilis sine extraordinario lumine tunc perfectè cognoscendi, quomodo DEUS sit super omnia diligendus, nullusque cognoscit primum instans usus rationis suæ Pal. 1. p. tract. 6. D. 1. p. 4. num. 2. Sanch. lib. 2. Decal. cap. 35. num. 7. deinde et si discursu paulatim procedente deliberent circa nonnullas res, quarum fere per se est nota turpitudine, aut valde conspicua honestas, attamen adhuc non sunt capaces usus quoad alias altioris indaginis, & difficultis intellectus, quæ potius aliorum discursu, quàm proprio ingenio addiscunt, uti observat Didacus Hurt. in Reformatâ Theolog. ad proposit. 6. Innoc. XI. Dissert. 5. c. 3. n. 18.

Urgetur: conversio, ut sit justificativa, ac sufficienter proponatur per actum fidei summa DEI amabilitas, & agnoscatur amandi obligatio cum efficaci proposito nunquam eum offendendi, adhuc non sufficit, ut sit obligatio amandi absque ullâ dilatione, quia cum sit præceptum affirmativum, non obligat semper pro semper, & sæpe præcepta affirmativa anticipato cognoscuntur, antequàm obligent, pro tunc determinatè; sic die Festo evigilantes cognoscimus præceptum audiendi missam, & tamen pro tunc non obligat.

Quare merito censet laudatus Didacus num. 21. Vasq. num. 6. & 10. verius non posse assignari positivè tempus fixum pro amore eliciendo sub principium usus rationis, sed potius negativè, nempe ut diu non differatur amor divinus,

postquàm sufficienter est cognita obligatio amandi DEUM eo modo, quo intermedio vitæ tempore in longum non est differendus.

470. Respondeo ad secundum Thomistarum argumentum conformiter dictis num. 398. ad DEI providentiam spectare, ne ullus decedat in originali cum solo veniali, Vasq. cap. 2. in fin. Ubi etiam non reprobatur responsum Gabrielis concedentis in casu, quo fieret decessus in originali cum solo veniali levi aliqua pœna sensus aternum iri punitum. Idem sentit Amic. de Actib. Hum. D. 23. num. 275. assignans pro tali mortuo Limbum, ita ut hic sit communis decedentibus cum solo originali, aut in originali conjuncto cum veniali solo, sicut infernus est communis decessuris cum solis mortalibus, & decessuris cum venialibus conjunctis mortali.

Verùm secunda hæc Gabrielis responsio displicet, cum probabilius sit peccata venialia etiam conjuncta cum mortalibus non puniri etiam per accidens pœne aternæ: hujus dedi rationem in tract. de Peccatis num. 223. quod venialia ex natura sua stent cum DEI amicitia, consequenter sit contra eorum naturam inducere aternam separationem à DEO.

Quod Adversarij dicant non esse contra naturam peccati venialis levi pœna in aeternum castigari per accidens, nempe propter conjunctionem cum mortali irremissio. Contra est, quod veniale ex conjunctione cum mortali non evadat gravius, cum veniale justis, & peccatoris ceteris paribus in nullo differant, ergo

nec conjunctum potest æternum puniri.]

Instabis quamdiu manet reatus culpæ, manet reatus pœnæ, hic enim est proprietas consequens ad reatum culpæ; essentia autem nequit stare sine proprietatibus; sed reatus culpæ venialis conjunctus originali est æternus, ergo etiam reatus pœnæ.

Respondeo tripliciter primò transmissa majori, nego minorem, etsi enim in inferno nulla dabilis sit satisfactio, hæc enim habet simul rationem meriti, dabilis tamen est satisfactio, quæ in eo differt à satisfactione, quod hæc debeat esse voluntaria, aut amicabiliter, bonoque animo acceptari, neutrum poscit satisfactio, sed sufficit physica tolerantia pœnæ, unde reus etiam iniquissimo animo sustinens pœnam satisfactitur, quia habetur finis satisfactio sine patientia tolerantia, nam ejus finis est, ut vel Reus, vel alius à peccato absterreatur, aut iniquitas Rei dolore castigetur, sed ad nullum horum finem est necessaria voluntaria acceptatio.

Data condigna satisfactio pro reatu culpæ venialis, cessat etiam ipse reatus culpæ, ut patet à paritate venialium, cum quibus decedunt justis, quæ post condignam satisfactio cessant in esse culpæ in purgatorio.

Respondeo secundò distinguendo majorem, quamdiu manet reatus culpæ, manet reatus pœnæ solvendæ aut solutæ concedo majorem, manet reatus pœnæ semper solvendæ nego majorem.

Ratio, quòd semper maneat reatus, seu dignitas ad pœnam proportionatam culpæ, quamdiu hæc durat, non est au-

tem pœna culpæ levi proportionata æterna, seu nova, & nova semper infligenda. Et minore transmissa, nego consequentiam.

Juxta hanc responsionem per totam æternitatem manet dignitas ad pœnam temporalem infligendam, estò hæc per totam æternitatem nequeat infligi: sicut DEUS semper manet potens producere hesternam durationem essentialiter affixam diei hesternæ, estò nequeat eam producere pro quovis momento æternitatis.

Respondeo tertio negando majorem ad probationem qua dicitur, quod reatus pœnæ sit proprietas culpæ velut suæ essentia, essentia autem non sterit sine proprietatibus. Ad hoc dico id esse verum de passionibus, seu proprietatibus physicis, secus de moralibus ut patet in matrimonio, cujus proprietas est obligatio reddendi debitum, & tamen hæc obligatio potest cessare manente essentia matrimonij, ut si alter conjux adulteretur, vel si conjuges liberè mutuam faciant cessionem juris petendi debitum, unde ejusmodi proprietates morales sunt conditionatæ, ut in casu proximo, nisi adulterium fiat, aut conjux cedat juri suo, adhuc modum reatus pœnæ est conditionalis passio culpæ venialis, nempe quamdiu non fuerit persoluta pœna, ea verò persoluta cessat reatus pœnæ.

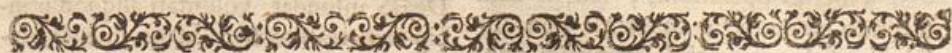
Pallavicinus sequens sententiam Sorarij. Vasq. &c. contra Scotistas quorum est mea sententia exposita proximis tribus responsis.

Opponit etiam paritatem à bono opere factò à justo, quod etsi minimum sit, evadit dignum præmio æterno; ergo

ergo etiam peccatum omne veniale commissum ab inimico DEI fit dignum pœna aeterna.

Respondeo esse disparitatem, quòd omnis actus bonus iusti sit opus amici DEI, atque adedò est dignum præmio, quod correspondet amico DEI, quale est solum augmentum gratiæ, & conse-

quenter, gloriæ aeternæ. Econtrà non omne opus malum est opus formaliter inimici, aliàs etiam veniale faceret subiectum formaliter inimicum, augeterque inimicitiam, quod repugnat, cum solius mortalis sit mereri inimicitiam, aut hujus incrementum.

§. V.

An libertas sit perfectio naturæ rationalis, & quænam sint ejus impedimenta? ubi incidenter opportunè quædam de statu naturæ, & gratiæ inferuntur.

471. **L**iberum sumitur dupliciter; uno modo in actu primo: & sic spectat ad naturalem perfectionem voluntatis, hæc enim perfectio convenit illi necessariò, ac naturaliter, seu natura sua; siquidem est voluntati necessaria potentia libera libertate etiam à necessitate per explanata à num. 447. Contra Jansenistas eamque formaliter inesse tali voluntati efficaciter monstravi num. 459. Alio modo sumitur liberum in actu secundo, seu pro libertate operationis, hoc modo liberum non est voluntatis perfectio naturalis, seu illi necessaria, sed est perfectio moralis, quia voluntati convenit, non ut est naturale sed ut morale agens, Amic. tom. 3. de Actib. Hum. D. 12. num. 16. idcirco voluntas habet duplicem modum operandi; unum naturalem, quo perficitur intra ordinem naturæ; alium liberum, quo perficitur

intra ordinem moris, & sic voluntas fundat duplex genus perfectionis; unum naturalis, alterum moralis, sicut intellectus qua speculativus fundat perfectionem naturalem, quæ verò practicus & directivus, est fundamentum perfectionis moralis.

Naturalis voluntatis modus operandi fit cum determinatione ad unam partem, hic modus operandi rationalis naturæ, inquit Vasq. 1. 2. D. 23. nu. 22. est communis cum brutis, ratione cujus dicitur voluntas appetere quædam ut natura, id est, naturaliter, S. Th. 1. 2. quest. 10. art. 1. Alter modus voluntatis operandi est cum indifferentiâ, seu cum libertate à necessitate, hic modus operandi est necessarius, ut opera nostra sint meritoria, & demeritoria, ut evicimus à num. 447. proinde est fundamentum totius generis moris, sine hac liber-